

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija - PPDMN
Praktične vježbe predmetne metodike

PRIPREMA ZA SAT RAZREDNIKA

Radionica:

Moj digitalni otisak: što internet pamti o meni

2. razred srednje strukovne škole

Izradila: Nikolina Kucelin
19. rujna 2026.

OPĆI PODACI:

TEMA: digitalni otisak, privatnost i upravljanje vlastitim ugledom u digitalnom okruženju. Moj digitalni otisak: što internet pamti o meni.

Trajanje: 45 minuta

CILJ: osvijestiti učenice i učenike o tome kakav digitalni otisak ostavljaju svakodnevnim korištenjem interneta, tko sve tom tragu može pristupiti i s kojom svrhom te ih potaknuti da promišljeno i odgovorno upravljaju vlastitim digitalnim ugledom, kako u pogledu zaštite tako i u pogledu izgradnje profesionalnog identiteta u struci.

ISHODI UČENJA:

Učenice i učenici moći će:

- Razlikovati aktivni i pasivni digitalni otisak na primjerima iz vlastite svakodnevice
- Objasniti tko sve i s kojom svrhom može pristupiti podacima koje ostavljaju u digitalnom okruženju
- Analizirati konkretne situacije objavljivanja sadržaja i procijeniti razinu rizika koju one nose
- Argumentirati vlastitu procjenu rizika pred skupinom i uvažiti drugačije obrazloženo mišljenje
- Preporučiti konkretne postupke za smanjivanje nepoželjnog digitalnog traga
- Formulirati osobno pravilo ponašanja u digitalnom okruženju koje će primijeniti u sljedećih tjedan dana
- Zaključiti o kvaliteti i korisnosti provedene radionice te o vlastitoj odgovornosti za ono što ostavlja na internetu

TEORIJSKA RAZRADA:

Adolescencija je razdoblje u kojem se identitet ne gradi samo u razredu i u obitelji, nego i pred publikom koja je neusporedivo šira od bilo koje prethodne generacije. Perkov i Šarić (2021) pokazuju da se Goffmanova dramaturška perspektiva može izravno primijeniti na društvene mreže: profil postaje svojevrsna izložbena stranica na kojoj se osoba predstavlja odabranim sadržajem, a asinkrona narav komunikacije omogućuje da se ta predstava pomno uređuje prije objave. Za srednjoškolce to znači veliku slobodu u oblikovanju slike o sebi, ali i trajnost koja ne postoji u izravnom razgovoru.

Pod digitalnim otiskom podrazumijeva se jedinstven skup digitalnih aktivnosti, radnji, doprinosa i komunikacije putem interneta i digitalnih uređaja koje je moguće pratiti (Dimić Vučec, 2020). Taj se otisak obično dijeli na aktivni i pasivni. Aktivni otisak čini sve ono što korisnik svjesno objavljuje: fotografije, komentari, recenzije, profili i poruke. Pasivni otisak nastaje bez izravne radnje korisnika i obuhvaća podatke koji se prikupljaju usput, primjerice povijest pretraživanja, podatke o lokaciji, kolačiće, vrijeme i trajanje posjeta pojedinoj stranici te metapodatke ugrađene u fotografije. Upravo je ta druga skupina ključna za razumijevanje teme jer se za nju rjeđe zna da postoji.

Istraživanje koje su proveli Buchanan i suradnici (2017) na tu je razliku posebno upozorilo. Utvrdili su da mladi digitalni otisak razumiju vrlo usko, prvenstveno kao ono što sami objave, dok su podaci koji se o njima prikupljaju uglavnom izvan njihova poimanja. Jednako je važan i drugi nalaz istoga istraživanja: sudionici su digitalni otisak doživljavali isključivo kao rizik i prijetnju, a gotovo nitko nije prepoznao da on može biti i prednost, odnosno resurs koji se svjesno gradi. Autori zato preporučuju da odgojno-obrazovni rad na toj temi uravnoteži zaštitu i izgradnju, a ne da se svede na popis zabrana.

Na hrvatskom su uzorku Buljan Flander i suradnice (2020) ispitala 1806 učenika prvih i trećih razreda srednjih škola te su utvrdile postojanje rizičnih obrazaca ponašanja, među kojima se posebno ističe

dopisivanje i upoznavanje s nepoznatim osobama. Autorice zaključuju da je potrebno uvoditi strukturirane oblike rada s mladima o sigurnom korištenju internetom. Sat razrednika upravo je takav oblik jer omogućuje raspravu bez ocjenjivanja i bez pritiska nastavnoga gradiva.

Na pravnoj razini Opća uredba o zaštiti podataka u članku 17. propisuje pravo na brisanje, poznatije kao pravo na zaborav. Njegovi su dosezi, međutim, ograničeni na način koji učenici rijetko razumiju.

Za učenice i učenike drugog razreda tehničke škole tema ima i praktičnu dimenziju. Oni u sljedeće dvije godine odlaze na stručnu praksu, te traže prve poslove u struci, a dio njih već objavljuje projekte na javnim repozitorijima kodova. Njihov digitalni otisak time prestaje biti samo privatna stvar i postaje dio profesionalnog. Cilj ove radionice stoga nije zastrašivanje, nego prijenos kontrole na same učenike. Zato radionica ne završava popisom pravila koja im netko propisuje, nego jednom konkretnom odlukom koju svaki učenik donosi sam i koju je moguće provjeriti.

STRUKTURA I VREMENSKI RASPORED AKTIVNOSTI:

Naziv aktivnosti	Vrijeme trajanja (minute)
Uvodna aktivnost: Tko je Petra?	8
Glavna aktivnost: a) Semafor objava (rad u skupinama) b) Tko sve gleda i koliko dugo ostaje (vođena rasprava)	15 9
Završna aktivnost: Jedna promjena do petka	10
Evaluacija radionice	3
Ukupno	45

NASTAVNA SREDSTVA I POMAGALA: računalo, projektor, PowerPoint prezentacija, unaprijed pripremljeni kompleti kartica sa scenarijima za aktivnost „Semafor objava“ (prilog 1, po jedan komplet od 12 kartica za svaku skupinu, ukupno oko 5 kompleta), po tri lista papira A4 s oznakama ZELENO, ŽUTO i CRVENO za svaku skupinu, ljepljiva traka, mali papirići (post-it) za zapisivanje osobne odluke, olovke, evaluacijski listići

SADRŽAJ (OPIS AKTIVNOSTI):

Uvodni dio

Tko je Petra?

Ishodi učenja:

- Razlikovati aktivni i pasivni digitalni otisak na primjerima iz vlastite svakodnevice
- Objasniti tko sve i s kojom svrhom može pristupiti podacima koje ostavlja u digitalnom okruženju

Potrebni materijali: računalo, projektor, PowerPoint prezentacija

Tijek aktivnosti: Razrednica na projektoru prikazuje pet naizgled nepovezanih i javno dostupnih digitalnih tragova jedne izmišljene osobe: profilnu fotografiju na kojoj se u pozadini vidi prepoznatljiva školska zgrada, javni komentar ispod objave lokalnog sportskog kluba, fotografiju s ljetovanja s uključenom oznakom lokacije, javno dostupnu glazbenu listu i recenziju kafića potpisanu punim imenom i prezimenom. Učenicima daje uputu da u paru, u dvije minute, zapišu što sve mogu zaključiti o toj osobi. Nakon isteka vremena razrednica prikuplja odgovore i zapisuje ih na ploču, a najčešće se dobiju podaci o tome koju školu osoba pohađa, u kojem dijelu grada živi, čime se bavi

u slobodno vrijeme, kada nije kod kuće i kakve stavove zastupa. Razrednica potom naglašava da ni jedna od tih informacija nije bila izravno objavljena, nego su ih učenici sami složili spajanjem pojedinačnih tragova. Slijedi kratko pojašnjenje razlike između aktivnog otiska, onoga što svjesno objavljujemo, i pasivnog otiska, onoga što se o nama prikuplja usput. Predviđeno trajanje aktivnosti je 8 minuta.

Središnji dio

a) Semafor objava

Ishodi učenja:

- Analizirati konkretne situacije objavljivanja sadržaja i procijeniti razinu rizika koju one nose
- Argumentirati vlastitu procjenu rizika pred skupinom i uvažiti drugačije obrazloženo mišljenje

Potrebni materijali: kompleti kartica sa scenarijima (prilog 1), po tri lista papira A4 s oznakama ZELENO, ŽUTO i CRVENO za svaku skupinu, ljepljiva traka

Tijek aktivnosti: Razrednica dijeli učenike u skupine od četiri do pet članova, nastojeći pomiješati one koji inače ne sjede zajedno. Svaka skupina dobiva komplet od 12 kartica sa scenarijima i tri lista papira označena riječima ZELENO, ŽUTO i CRVENO. Zadatak je razvrstati svaku karticu prema procijenjenoj razini rizika: zeleno znači da je situacija bezopasna, žuto da traži oprez, a crveno da može ozbiljno naštetiti osobi iz scenarija ili nekome drugome. Postavlja se jedno pravilo: skupina se mora usuglasiti, a ako to nikako ne uspije, kartica se stavlja u žuto polje uz kratko obrazloženje zašto je sporna. Za razvrstavanje je predviđeno osam minuta. Nakon toga svaka skupina u približno jednoj minuti predstavlja onu karticu oko koje je bilo najviše neslaganja i obrazlaže konačnu odluku. Razrednica pritom ne ispravlja odgovore niti nudi jedno točno rješenje, nego potiče usporedbu i pita zašto je ista kartica kod jedne skupine završila u zelenom, a kod druge u crvenom polju. Predviđeno trajanje aktivnosti je 15 minuta.

b) Tko sve gleda i koliko dugo digitalni trag ostaje

Ishodi učenja:

- Objasniti tko sve i s kojom svrhom može pristupiti podacima koje ostavljaju u digitalnom okruženju
- Preporučiti konkretne postupke za smanjivanje nepoželjnog digitalnog traga

Potrebni materijali: računalo, projektor, PowerPoint prezentacija

Tijek aktivnosti: Razrednica otvara vođenu raspravu pitanjem: „Tko sve, osim vaših prijatelja, može vidjeti ono što ste maloprije razvrstavali?“. Kroz odgovore učenika postupno se dolazi do popisa koji razrednica zapisuje na ploču, a koji u pravilu obuhvaća vršnjake, roditelje, nastavnike, mentore na stručnoj praksi, buduće poslodavce, oglašivače i samu platformu. Razrednica zatim pojašnjava: da snimka zaslona preživljava brisanje objave, da uklanjanje poveznice iz rezultata tražilice nije isto što i brisanje sadržaja, te da fotografija uz sliku može nositi i metapodatke o vremenu i mjestu snimanja. Na kraju razrednica okreće perspektivu i pita učenike što bi željeli da netko pronađe o njima kada se za nekoliko godina budu javljali na prvi posao u struci. Time se tema iz zaštite prebacuje na izgradnju, a razrednica navodi primjer javno objavljenog projekta s natjecanja kao trag koji radi u korist svoga autora. Predviđeno trajanje aktivnosti je 9 minuta.

Završni dio

Jedna promjena do petka

Ishodi učenja:

- Preporučiti konkretne postupke za smanjivanje nepoželjnog digitalnog traga
- Formulirati osobno pravilo ponašanja u digitalnom okruženju koje će primijeniti u sljedećih tjedan dana

Potrebni materijali: mali papirići (post-it), olovka

Tijek aktivnosti: Svaki učenik dobiva jedan papirić na koji zapisuje jednu konkretnu promjenu koju će provesti do kraja tjedna. Razrednica naglašava dva uvjeta: promjena mora biti provediva u najviše pet minuta i mora biti takva da se može provjeriti je li napravljena. Kao primjere navodi provjeru toga tko sve može vidjeti objave od prošle godine, isključivanje dijeljenja lokacije u jednoj aplikaciji ili uklanjanje jednog starog sadržaja za koji osoba više ne želi da bude javan. Tko želi, promjenu može napraviti odmah na svom mobitelu. Nakon toga nekoliko učenika naglas pročita svoju odluku. Papiriće učenici zadržavaju i lijepe u bilježnicu ili u rokovnik. Razrednica najavljuje da će se na početku sljedećeg sata razrednika, u jednoj minuti, vratiti na to tko je svoju promjenu stvarno proveo, čime aktivnost dobiva nastavak i izvan ovoga sata. Predviđeno trajanje aktivnosti je 10 minuta.

Evaluacija radionice

Ishodi učenja:

- Zaključiti o kvaliteti i korisnosti provedene radionice te o vlastitoj odgovornosti za ono što ostavlja na internetu

Potrebni materijali: evaluacijski listići (prilog 2) ili QR kod za online anketu Google Forms

Tijek aktivnosti: Razrednica dijeli učenicima kratke evaluacijske listiće ili na projektoru prikazuje QR kod te ih zamoli da anonimno procijene zanimljivost teme, korisnost aktivnosti s karticama i vjerojatnost da će zapisanu promjenu doista provesti. Nakon što sakupi listiće, razrednica zahvaljuje učenicima na otvorenosti i na sudjelovanju u raspravi. Predviđeno trajanje evaluacije je 3 minute.

LITERATURA:

Agencija za zaštitu osobnih podataka. Pravo na zaborav - Google. Dostupno na: <https://azop.hr/pravo-na-zaborav-google/>

Buchanan, R., Southgate, E., Smith, S. P., Murray, T. i Noble, B. (2017). Post no photos, leave no trace: Children's digital footprint management strategies. *E-Learning and Digital Media*, 14(5), 275-290.

Buljan Flander, G., Selak Bagarić, E., Prijatelj, K. i Čagalj Farkas, M. (2020). Ispitivanje aktualnih trendova u korištenju društvenim mrežama kod učenika prvog i trećeg razreda srednjih škola u Hrvatskoj. *Kriminologija & socijalna integracija*, 28(2), 277-294. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/248368>

Dimic Vugec, M. (2020). Digitalni trag - otisak u kibernetičkom prostoru. Nacionalni CERT. Dostupno na: <https://www.cert.hr/DIGTrag-InfoG>

Perkov, I. i Šarić, P. (2021). Samopredstavljivanje na društvenim mrežama. *Filozofska istraživanja*, 41(3), 627-638. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/264364>

Portal za škole (CARNET). Što je digitalni otisak i kako nastaje? Dostupno na: <https://www.skole.hr/sto-je-digitalni-otisak-i-kako-nastaje/>

Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka (Opća uredba o zaštiti podataka), članak 17.

PRILOZI:

Prilog 1. Kartice sa scenarijima za aktivnost „Semafor objava“

Uputa za učenike: pročitajte svaku karticu i zajednički odlučite u koje polje ide. ZELENO znači da je situacija bezopasna, ŽUTO da traži oprez, a CRVENO da može ozbiljno naštetiti. Ako se nikako ne možete usuglasiti, kartica ide u žuto polje, ali morate reći zašto je sporna.

1.	Fotografija s razrednog izleta objavljena je na javnom profilu, a osobe s fotografije nisu pitane smiju li je objaviti.
2.	Na javnom profilu stoje puno ime i prezime, naziv škole i oznaka razreda.
3.	Objavljena je priča s oznakom lokacije s ljetovanja, a stan je prazan sljedećih sedam dana.
4.	U komentaru ispod objave lokalnog portala napisana je uvreda osobi s kojom se autor komentara ne slaže.
5.	Prijava u novu aplikaciju obavljena je preko Google računa, bez čitanja popisa podataka kojima aplikacija pristupa.
6.	Snimka zaslona privatnog razgovora s kolegicom iz razreda objavljena je u priči.
7.	Projekt s natjecanja iz programiranja objavljen je na javnom repozitoriju, pod punim imenom i prezimenom.
8.	Profil se vodi pod nadimkom i bez fotografije lica, ali su u opisu navedeni škola i godina rođenja.
9.	Na profilnoj fotografiji jasno se vide natpis i ulaz u školu.
10.	Objavljena je fotografija stranice imenika s ocjenama, na kojoj se vide imena cijelog razreda.
11.	Recenzija kafića u blizini škole napisana je pod punim imenom i prezimenom.
12.	Prihvaćen je zahtjev za praćenje od nepoznate osobe koja ima devet zajedničkih prijatelja.

Prilog 2. Evaluacijski listić

Molim da iskreno procijeniš današnju radionicu označavanjem broja (1 = u potpunosti se ne slažem, 5 = u potpunosti se slažem).

1. Tema današnjeg sata bila mi je zanimljiva: 1 - 2 - 3 - 4 - 5
2. Danas sam saznao/la nešto o digitalnom otisku što prije nisam znao/la: 1 - 2 - 3 - 4 - 5
3. Aktivnost s karticama pomogla mi je da bolje procijenim rizik pojedine objave: 1 - 2 - 3 - 4 - 5
4. Vjerujem da ću promjenu koju sam danas zapisao/la stvarno i provesti: 1 - 2 - 3 - 4 - 5
5. Volio/la bih da se ovakve teme češće obrađuju na satu razrednika: 1 - 2 - 3 - 4 - 5

Komentar (neobavezno):